
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ З КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДО СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ І ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 159.9:37.015.3

Чугуєва І. Є. (Chuguyeva I. Y.)

Національний університет кораблебудування ім. адмірала С.О. Макарова

Розглянуті актуальні соціально-психологічні аспекти стану в галузі комп'ютерних технологій. Особливості професійної діяльності, пов'язані з задачами, умовами і специфікою труда, та їх вплив на вимоги до працівника.

Ключові слова: професійна діяльність, психологічна підготовка, професійно значущі характеристики.

The social-psychological actual aspects of the modern being of computers technologies are considered. Features of professional activity, related to the tasks, terms and specific of labour, and their influence on the requirements to the worker.

Key words: professional activity, psychological preparation, professionally meaningful descriptions.

Постановка проблеми. У аналітичній доповіді "Цілі Розвитку Тисячоліття: Україна" визначені головні цілі розвитку нашої країни, які узгоджені з цілями розвитку країн – членів ООН і є довгостроковою стратегією розвитку людського потенціалу України, першим з яких виступає кадровий ресурс [9]. Майбутньому спеціалісту потрібно бути готовим до постійного, самостійного підвищення кваліфікації та гнучкого реагування і адаптації до знов виникаючих умов і обставин професійного простору.

Виділення невирішеної частини проблеми. Сучасний стан економічного розвитку, а також скорочення інноваційних циклів в галузі комп'ютерних технологій підштовхує, як висловлюється В.Г. Кремень, "до знаходження и проектування індивідуальної траєкторії професійного становлення кожного студента" [4]. А це, в свою чергу, потребує свідомої активізації його особистісних ресурсів, а також розкриття психологічних зв'язків в системі

"особистість – професія" саме в умовах вищої школи, оскільки це допоможе студентам конкретизувати розуміння своїх професійних намірів відповідно до вимог професії, усвідомити свій особистісний потенціал і спрямувати власний розвиток на досягнення поставлених цілей.

Виклад основного матеріалу. Сучасні тенденції розвитку видів професійної діяльності в сфері комп'ютерних технологій мають суттєвий вплив на ситуацію взаємодії в системі "людина – професійна діяльність" і перспективи до подальшого посилення цього впливу.

Першою такою тенденцією є необхідність неперервного професійного навчання протягом життя [4]. У сучасних умовах професійні знання мають тенденцію до швидкого постаріння, в галузі комп'ютерних технологій інноваційні цикли коротші за час навчання у вищому навчальному закладі. На думку багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених успішний працівник повинен не тільки бути здатним до навчання, а й мати бажання і готовність навчатись і розвиватись [5]. Багато дослідників в сфері психології, соціології і економіки визначають тенденцію необхідності постійного навчання як реалізацію і розвиток когнітивного ресурсу особистості, який виступає одним з провідних чинників людського капіталу. А відомий філософ-футуролог О. Тоффлер висловлює ще більш кардинальну думку стосовно освіти, він вважає, що "неграмотний майбутнього це не той, хто не вміє читати. Їм стане той, хто не вміє учитися" [8; 24]. Крім того, за умов капіталістичного укладу ринкової економіки і конкуренції суттєво змінився характер психологічного контакту між роботодавцями і працівниками який вимагає від людини брати на себе найбільшу міру відповідальності за власний професійний розвиток і кар'єру. Узагальнюючи думку багатьох вчених можна сказати, що сучасні спеціалісти повинні не стільки "заробляти на життя", скільки "навчатися для життя" [8], тобто бути готовим до неперервного професійного навчання, активізації своїх когнітивних ресурсів, цільового пошуку необхідної інформації та самостійного опанування новими знаннями. Всі ці фактори професійної діяльності пов'язані з такими психологічними характеристиками особистості як здатність до самоорганізації і

самоуправління професійним розвитком, мотивація діяльності, професійна і особистісна спрямованість, навички самоменеджменту.

Друга тенденція, яка спостерігається у професійній сфері комп'ютерних технологій у форматі приватного бізнесу, – це гнучкий графік роботи, який з одного боку має великі переваги для працівників індивідуальної форми праці, оскільки дає більше свободи у проектуванні робочого часу, планування відпочинку, зменшує інтенсивність міжрольового конфлікту, дає можливості для додаткової роботи у разі необхідності. Але, з іншого боку, в умовах гнучкого графіку знижується інтенсивність зовнішнього контролю діяльності, що потребує від працівників розвитку певного рівня самодисципліни, самоконтролю, навичок планування і керування робочим часом, відповідальності.

Третя тенденція – це виконання основного об'єму професійної діяльності вдома, тобто працівник може використовувати власне технічне забезпечення праці і виконувати багато, а в деяких випадках увесь обсяг робіт в домашніх умовах за вільним графіком роботи. Організації таким чином надають працівнику певну свободу в процесі праці і заощаджують кошти на облаштування робочих місць. За таких умов значно знижується організаційний компонент в системі професійної діяльності. Це дає не тільки переваги роботи по типу "вільного художника", але й призводить до деяких негативних психологічних явищ. По-перше, це викликає ситуацію відсторонення працівника від спільних цілей, завдань і сумісної діяльності в організації. По-друге, зменшує кількість соціальних контактів, знижує можливості у спілкуванні і побудові соціальних відносин, збіднює емоційну складову діяльності, спрощує ділову взаємодію до схеми двостороннього обміну "функція – гроші". Така професійна ситуація може призводити до послаблення соціальної чутливості, комунікативних навичок, емоційної саморегуляції, а в деяких випадках до негативних видів компенсації дефіциту спілкування і соціальної взаємодії, а також до загальної незадоволеності професійною діяльністю.

Поштовх до появи четвертої тенденції надала ще в середині 80-х років організація процесу професійної діяльності в формі автономних груп, яка була

розроблена в західній теорії і практиці управління [10]. У поєднанні з можливістю завдяки досягненням в сфері електронних систем комунікації відкривати нові, раніше неможливі шляхи для професійної взаємодії, відсутністю кордонів у кіберпросторі, що привело до появи нового виміру – віртуального середовища. Одним із засобів застосування технології електронної комунікації в професійній сфері є створення віртуальних команд, які формуються на певний термін для здійснення певних проектів і характеризуються низкою ознак. По-перше, професійна комунікація між членами віртуальної команди відбувається за допомогою електронних засобів зв'язку. Цей процес може здійснюватись за багатьма каналами: у формі текстової, графічної, аудіо- і відео-комунікації. По-друге, члени команди зазвичай географічно розосереджені. Достатньо розповсюдженою є ситуація, коли члени команди взагалі не зустрічаються один з одним особисто. По-третє, члени віртуальних команд можуть взаємодіяти синхронно або асинхронно. Професійна взаємодія у віртуальних командах ґрунтується переважно не на побудові професійних відносин, а на логіці і вимогах професійної задачі. Крім того, між членами команди можуть існувати культурні, релігійні і особистісні відмінності, які можуть ускладнювати сумісну діяльність навіть в умовах віртуальної співпраці. Також робота у віртуальних командах часто вимагає від спеціаліста знання іноземних мов, частіше англійської на достатньо високому рівні. Однак одним з найголовніших факторів ускладнення умов праці у віртуальних командах є фактор часу і біоритмів активності та відпочинку в різних часових поясах. Розвиток даної тенденції в умовах глобалізації бізнесу, технічного прогресу і ринкової економіки призводять до того, що денний і нічний час взагалі починають втрачати своє звичайне значення. Крім того у віртуальних командах змінюється багато принципів традиційної організації праці. Найбільш суттєво це відбивається на питаннях організації і контролю діяльності працівників, взаємодії із замовниками. Як свідчить зростаюча кількість публікацій на цю тему, цілком вірогідно, що вона буде поширюватись і розповсюджуватись.

П'ята тенденція, яка спостерігається у професійній сфері спеціалістів з комп'ютерних технологій, стосується економічних умов праці, які також мають певний психологічний ефект. Це проявляється у створенні спеціалістами з комп'ютерних технологій малих приватних підприємств, в яких іноді працює один єдиний робітник. Такі підприємства працюють у різних форматах: на договірних умовах співпраці з великими компаніями, або самостійно знаходять замовників, або беруть участь у віртуальних проектних командах. Найчастіше вони використовують усі ці формати організації професійної діяльності. Вірогідно, що ця група здійснює власну інтервенцію і входження в сучасний ринок праці, використовуючи такі особистісні якості як ініціативність, енергійність, заповзятливість, рішучість, відповідальність. Крім того додається необхідність оволодіти базовими знаннями з трудового законодавства і норм закону про інтелектуальну власність. Також постає необхідним знання основ управління економіки і підприємницької діяльності, володіння навичками ведення бухгалтерського обліку. За таких умов проявляються усі переваги і усі труднощі вільної індивідуальної праці.

Шоста тенденція, але не менш значуща ніж попередні, це вузько-функціональний, точніше, вузько-програмований підхід до організації процесу діяльності. Працівник виконує окремий відрізок роботи, пов'язаний з певним обмеженим набором комп'ютерних програм, що віддалено нагадує роботу на конвеєрі. Це оптимізує процес і час виконання завдання, але за таких умов працівник стає заручником швидко застаріваючих знань. Таким чином ця тенденція замикається на першу – на необхідність постійного професійного навчання з метою збереження власної затребуваності на ринку праці і адаптивності до мінливих обставин у професійному просторі. Ця тенденція актуалізує проблему адаптивності як особистісного конструкту, пов'язаного з готовністю засвоювати нові ситуації, що є одним з особистісних факторів "Великої п'ятірки". Тому сучасні тенденції у професійній сфері викликали у світі новий сплеск інтересу до діагностики особистості, оскільки суто професійне тестування дозволяє прогнозувати те, що людина може робити, а тести особистості – що людина буде робити. Багато дослідників з проблем сучасної

праці сходяться на думці, що поряд з когнітивними здібностями адаптивність до змін стає необхідною умовою успішної роботи.

Висновки. Сучасні професійні тенденції актуалізують проблему психологічної підготовки майбутніх спеціалістів до професійної діяльності, результатом якої виступає сформованість професійної Я-концепції студентів в комплексі когнітивної, мотиваційно-цільової, особистісної підструктур майбутнього спеціаліста.

Література:

1. *Кремень В.Г.* Вища освіта в соціокультурних змінах сучасності / В.Г. Кремень // Вища освіта України . – 2007. – № 3. – С. 9 – 13.
2. *Новиков А.М.* Постиндустриальное образование / А.М. Новиков – М.: ЭГВЕС, 2008. – 136с.
3. *Тоффлер Э.* Революционное богатство / Э. Тоффлер, Х. Тоффлер. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2008 – 569 с.
4. Цілі Розвитку Тисячоліття: Україна / [Аналітична доповідь Програм Розвитку ООН в Україні з питань європейської інтеграції України]. – К.: "ЕКМО". – 32с.
5. *Breaugh J.A.* The measurement of work autonomy // Human relations. – 1985. V. 38. – №6. P.551 – 570.